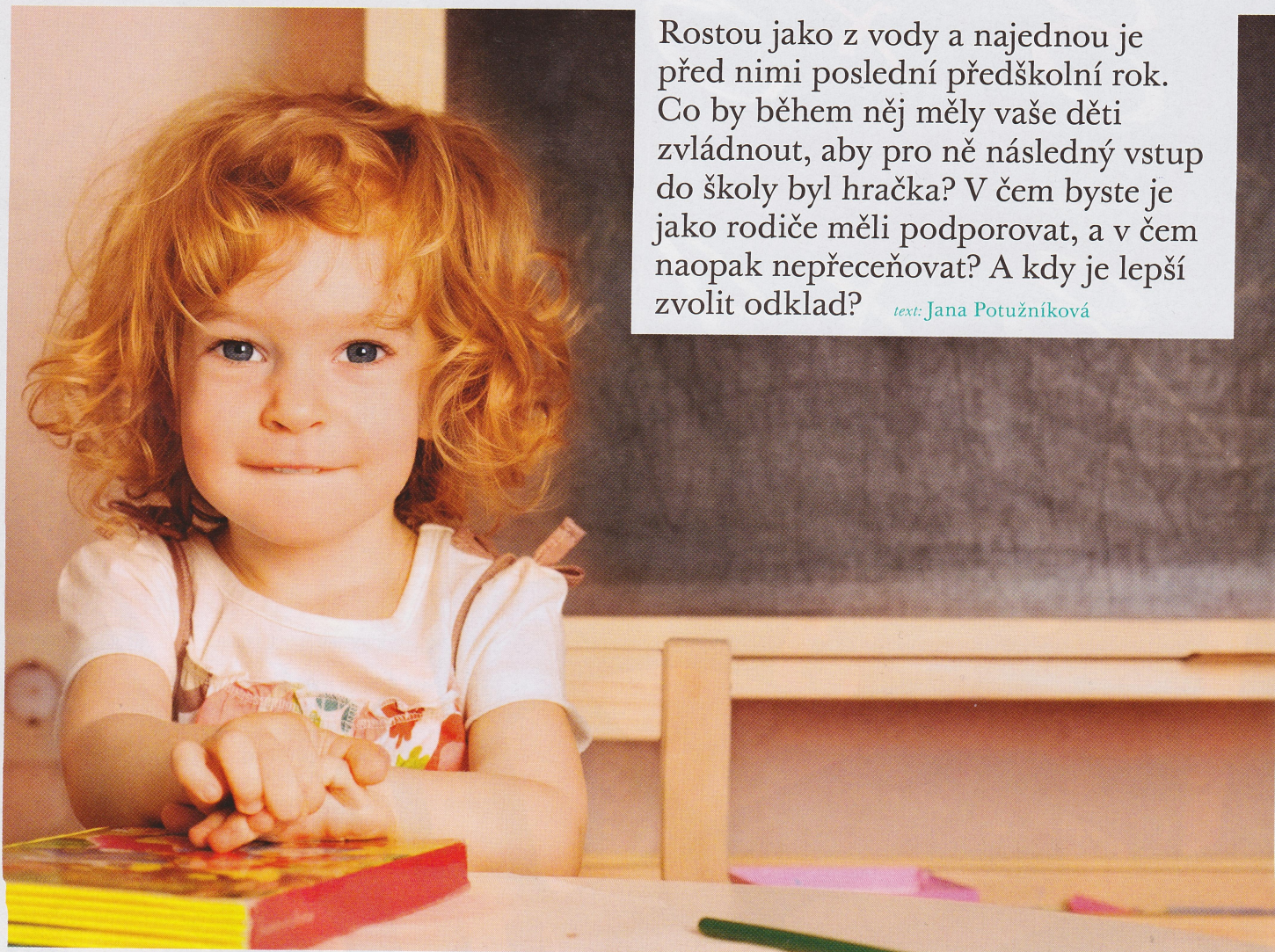

Vzdělávání předškoláků. VÍTE, JAK NA NĚJ?

Rostou jako z vody a najednou je před nimi poslední předškolní rok. Co by během něj měly vaše děti zvládnout, aby pro ně následný vstup do školy byl hračka? V čem byste je jako rodiče měli podporovat, a v čem naopak nepřeceňovat? A kdy je lepší zvolit odklad?

text: Jana Potužníková

Jestliže máte doma malého předškoláka, jistě víte, že vám nastává zásadní období jeho života. Další z těch „zlomových“. Vaše maličké velmi brzy vstoupí do velkého světa školáků, ale než se tak stane, je potřeba ho na to dobře připravit. Něco bude jenom na vás, rodičích, spoustu práce odvede mateřská škola a věřte, že hodně dovedností má vaše zlatíčko prostě v sobě. Takže pro začátek: žádná panika, žádné srovnávání a vyděšené myšlenky typu „co když náš Toník nezvládne, co má?“ nebo domněnky, že bude pravděpodobně trochu pozadu. Hlavu vzhůru, sebevědomý úsměv na rty a jdeme na to. Podíváme se tomu předškolnímu vzdělávání pěkně na zoubek!

DŮLEŽITÝ ROK PŘEDŠKOLÁČKA

Základem předškolní přípravy je docházka do posledního ročníku mateřské školy. „Předškolní rok je u nás sice nepovinný, takže když chcete, může vaše dítě nastoupit rovnou do první třídy, ale kohokoli se zeptáte, doporučí vám ho právě alespoň na poslední rok do školky dát,“ konstatuje Mgr. Ivana Vlková, speciální pedagog se zaměřením na předškolní vzdělávání, a pokračuje s tím, že nestačí potomka samozřejmě jen do školky umístit, ale také je třeba s ní do jisté míry spolupracovat. „Rodiče mají možnost rozhodnout o volbě předškolního zařízení pro své dítě. Mohou si vybrat program Začít spolu nebo Montessori či jen spádovou školku poblíž bydlení, záleží

na jejich volbě. V předškolním věku je každopádně třeba vytvořit dítěti podnětné prostředí, které ho pak bude adekvátně jeho schopnostem rozvíjet. Co se kompetencí týče, mateřská škola by měla být jakýmsi pedagogickým garantem v rámci vzdělávacího programu předškoláků, upozornit rodiče v případě, že vidí u jejich dítěte nerovnoměrný vývoj či nedostatky v řeči, motorice nebo jiné oblasti rozvoje. Pak je ale zase na rodičích, jak s tímto doporučením naloží. Důvěřuje-li rodič pedagogům, pak je spolupráce snadná. A samozřejmě pokud také dítě rádo spolupracuje v rámci školky. Je ovšem spousta těch, které pracují individuálně a v rodinném prostředí jinak než ve skupince, pak je

na snaze, vůli a ochotě rodičů, aby podnětné prostředí vytvořili především oni a nespolehali na pedagogy. Pomocť jim v tom může i nějaké poradenské zařízení nebo speciální pedagogové se zaměřením podobným tomu mému,“ načrtává Mgr. Ivana Vlková pro začátek.

ZRALOST A PŘÍPRAVENOST

Spolu s učiteli v mateřské škole byste se pak měli zaměřit především na dva pojmy – školní zralost a připravenost. „Termín školní zralost v sobě zahrnuje jakousi teoretickou rovinu schopností a vlastností, kterými by měl předškolák disponovat, zatímco připravenost zahrnuje prohlubování těchto schopností, vlastností rozvíjených dále kolektivně či individuálně,“ vysvětluje Mgr. Vlková. Přičemž to, jestli je váš předškolák zralý i připravený, vycítíte asi i vy sami jako jeho rodiče, nicméně odborná konzultace se zkušeným pedagogem bývá k nezaplacení. Ten vaše dítě vidí ve zcela jiných souvislostech a může vám dát spoustu užitečných informací o tom, jak vaše zlatíčko existuje bez vaší přítomnosti, jak si počíná v kolektivu vrstevníků, jak vnímá nerodičovské autority, jak je samostatné, schopné sebeobsluhy, hravé, družné, šikovné a obratné, vynalézavé a v čem by potřebovalo ještě více pomoci.

ZÁKLADNÍ DOVEDNOSTI

Čím byste si vy i školcoví pedagogové měli být jistí, je, že vaše dítě bezvadně zvládá hrubou a jemnou motoriku. „Hrubá souvisí s obratností a pohybem, je nezbytné ji rozvíjet, a to nejlépe v přirozených herních situacích skákáním, tanečními prvky, rytmizací za verbálního doprovodu – třeba jen s říkankou. Je také velmi důležitá pro pozdější psaní, kdy je zapotřebí umět uvolnit ruku v ramenním a loketním kloubu, stejně jako zpřesnit koordinaci pohybů. Vhodné je v tomto věku zapojit děti do plavání, vymýšlet jim hry, ve kterých využijí házení, chytání nebo budou manipulovat s předměty na přesnost. Tím, že naši nejmenší dnes nemívají dostatek pohybu, bývá hrubá motorika podporována daleko méně, než je potřeba. Sezením u počítače či televize se totiž nerozvine. Na to by měli rodiče myslet a nechat svým ratolestem prostor pro přirozený pohyb kombinovaný s cílenými hrami,“ je si jistá speciální pedagožka.

JEMNĚJŠÍ SEŠTŘIČKA

Vedle hrubé motoriky potřebují děti v předškolním věku potrénovat i tu jemnou. „Dobře rozvinutá jemná motorika je základem snadného psaní prvňáčka. Střihání, lepení, přebírání, šroubování, navlékání, oblékání –

to jsou činnosti, jež můžeme označit v předškolním roce za ideální průpravu. Vymyslet můžete samozřejmě i jiné aktivity, které dítě přimějí vnímat přesnost, soustředit se na uchopení drobných předmětů a podobně. Velmi důležité je rozvíjet i grafomotoriku, uvolnit loket a všesměrně zápěstí. Ideální k procvičování jsou tzv. listy jednotahovky. Zkoušejte pracovat s potomkem na velkých plochách papíru. Klidně mu vkleče na zemi dopřejte prostor pro to, aby se s tužkou v ruce vyřádil a zlepšoval se v grafomotorice neboli obratnosti nezbytné pro budoucí psaní. Ze všeho se mu pak snažte udělat hru, aby jej to bavilo a lákalo k dalšímu poznávání,“ říká Mgr. Ivana Vlková a ještě pokračuje: „Zapomínat nesmíme ani na to, že k jemné motorice patří i motorika jazyka, řeč, která bývá někdy opomíjena. Rodičům připadá patlavé dítě mnohdy roztomilé a rozvoj řeči nechávají na přírodě. Věřte ale, že taková mnohočetná patlavost a nevytvořená diferenciací sykavek může budoucímu školákovi způsobit problémy při čtení i psaní.“

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI

Předškolní rok, to je také rok vstupu do nového kolektivu a získávání již zmíněných nových sociálních dovedností. Proto je také vhodný

Co musí dítě před nástupem do školy zvládat?

Hrubá motorika –

pohyblivost, obratnost, pružnost

Jemná motorika –

potřebuje ji při oblékání, sebeobsluze na WC, při psaní, kreslení...

Sluchová percepce –

schopnost vnímat, co mu kdo říká, a porozumět tomu (také se trénuje tzv. sluchová paměť)

Zraková percepce –

schopnost uvědomovat si, co vidí, potřebuje nejen u čtení...

(existuje tzv. zraková paměť)

Rečové schopnosti –

jedna vada, u níž se s odborníky pokoušíte o nápravu, nevádí... více vad by dítě zbytečně ve škole brzdilo i vystavovalo posměchu (znáte děti a jejich upřímnost!)

Sociální a pracovní dovednosti –

schopnost existovat v kolektivu vrstevníků, naslouchat autoritám, schopnost být bez rodičů, samostatně pracovat i se zapojovat do kolektivních záležitostí... bez toho to ve škole nejde

Předčíselné vnímání –

sem patří znalost číselné souslednosti, počítání do deseti, maximálně dvaceti, schopnost vnímat jakési množiny a určit, co do nich patří...

(na násobilku a jiné matematické úlohy ale raději zapomeňte!)

nástup do školky. „Ta dítěti pomůže rozvíjet sebe sama v oblasti sociální, emoční, ale i v oblastech percepčně-motorických, rozumových. Na rozdíl od rodinného prostředí zajistí první větší kolektiv, ve kterém se dítě naučí samostatnosti, přebírat zodpovědnost za sebe sama, překonat ostych, vyrovnat se například s porážkou, naučí ho umět se prosadit, obhájit, chovat vlídně, získává určité pracovní návyky, ale i tzv. schopnost upozadit se. Předškoláček se v mateřské škole naučí akceptovat i jinou autoritu, posílí si pozornost a naučí se naslouchat dospělým i vrstevníkům. V neposlední řadě pobyt v kolektivu posílí také jeho imunitní systém,“ vypočítává další klady mateřské školy Mgr. Ivana Vlková a dále hovoří právě o sociálních dovednostech: „Patří k nim osvojení si hygienických návyků, sebeobsluhy, ale i schopnost podřídit se požadavkům ostatních, naučit se komunikaci, umět poprosit, poděkovat, nechat domluvit hovořícího, poslechnout i jinou osobu, než jsou rodiče, zvládnout malou povinnost, zodpovědnost za její vykonání, dotahovat činnosti do konce, respektovat pravidla, překonat prohru, zažívat nová přátelství... to vše patří k sociálním dovednostem.“

NA POHLAVÍ (NE)ZÁLEŽÍ

Protože i v dospěláckém světě mají jinou roli, jiné schopnosti a dovednosti muži a jiné ženy, také u dětí je dobré přistoupit k předškolnímu vzdělávání s ohledem na pohlaví dítěte. To

potvrzuje také Mgr. Ivana Vlková: „Jsou-li k tomu vytvořeny podmínky, je vnímání individuality ratolesti i v závislosti na pohlaví zásadní. Každé dítě je jedinečné ve svém vyjadřování, vlastnostech, schopnostech, chování, ale třeba i pracovním tempu. Samy děti v tomto věku vnímají odlišnost pohlaví, tzv. klučíci a holčičí záležitosti. Například vyhledávají přednostně přátelství stejného pohlaví. Zdravé sexuální vnímání probíhá zkrátka už v tomto věku a je dobré na to nezapomínat. Kluci jsou galantní, všímaví, holky koketují a posouvají hranice... Očíma předškolního pedagoga mohou potvrdit, že s ohledem na vzdělávání pak holčičky bývají klidnější a trpělivější, jemnomotoricky obratnější. Kluci zase vynikají v encyklopedických znalostech, jsou bystřejší na předmatematické představy a prostorové vnímání, ale hůře nesou neúspěch.“

PSANÍ, ČTENÍ, POČÍTÁNÍ...

V předškolním věku se samozřejmě při rozvoji jemné i hrubé motoriky nabízí i otázka, zda učit děti cíleně psát a pak také číst. Co vás potěší, je fakt, že si o to samy tak nějak řeknou – což je skvělý signál znamenající, že jsou chtivé nových vědomostí a ve škole se jim bude minimálně v tomto směru líbit. Podporovat tedy ano, cíleně učit nikoli. Toho si ve škole užijí opravdu dost. „Raději než na psaní se soustřeďte na to, aby měl předškolák tzv. hotovou řeč, měl by mít uvolněnou ruku pro psaní, držet tužku špetkovým úchopem, zvládat uvolňovací cviky, jako jsou různé vlnovky, zuby, kličky, šnečky... Materiálů ke cvičení jsou přehřšle! Měl by také rozeznat odlišné obrázky, stranově obrácené tvary, zapamatovat si pět až šest věcí, rozpoznat první a poslední písmenko ve slově, mít představu čísel do pěti, prostorově se orientovat, v čase to ještě většina dětí ještě nezvládá... Obecně je zkrátka mnohem důležitější prohlubovat tyto smyslové a motorické schopnosti než drilovat v předstihu ze strachu písmenka, která dítě naučí až škola. To přímo nedoporučuji,“ varuje rodiče Mgr. Ivana Vlková.

NÁSKOK NENÍ VÝHODA!

Připomenout je třeba i to, že nastoupit do školy s tím, že umí perfektně číst i psát, sice znamená zdánlivou výhodu, převahu, ale dítě to může docela jednoduše vyčlenit z kolektivu. Bude „za šprta“. A samo se bude nudit, tedy zřejmě zlobit. Nebo bude jednoduše nepozorné k výuce, protože ono už základy dávno bude mít. A jde i o to jaké. Vážně mu coby laik

KDE ZJISTÍTE VÍC?

www.predskolnipripravka.cz; www.predskolaci.cz; www.amosik.cz; www.jdemedoskoly.cz

můžete předat vědomosti správně? Raději jej podporujte v kreslení, které by mělo ještě dlouho převažovat a které je pro předškolní vzdělávání, jak už jsme výše naznačili, nesmírně důležité. Kromě jiného jej při něm můžete naučit barvy, podpořte jej v ochotě se projevovat, protože právě to při kreslení děti dělají. Můžete sledovat, do jaké míry si věří – což se pozná mimo jiné tím, jak intenzivní barvy používá, jak tlačí na tužku, nebo jestli si naopak netroufá „nakládat“ hodně tuhy, potrénujte tzv. špetkový úchop tužky (jako když berete špetku soli do tří prstů). A zase budete o kousek víc vědět, co se svým zlatíčkem můžete podnikat dál a co potřebuje ještě rozvíjet... a jemu u toho bude prima.

„COCHCÁNÍ“ A JINÉ KONÍČKY

Další věcí, před kterou Ivana Vlková varuje, je snaha nakládat na předškoláka hodně povinností. „I v tomto případě je potřeba řídit se jeho zvědavostí. Všechno by mělo probíhat v souladu s ním, formou hry, zábavy, ne pod nátlakem z povinnosti... Těch si ještě ve škole užije! Rodiče by neměli své dítě „zavařit“. Dnes je moderní navštěvovat denně kroužky, aktivity v kolektivu, ale nemělo by se zapomínat ani na to, že dítě potřebuje prostor a klid na svoje neřízené činnosti, rituály, tzv. cochcání, kdy si dělá, co chce. Vždyť tak to máme i my dospělí! K rovnováze a vnitřní harmonii potřebují tento prostor i děti. Přílišný náskok školních dovedností bývá kamenem úrazu také v tom, že ratolest už spoustu věcí umí, nenaučí se tak soustavné příprave, učení se, a v průběhu školní docházky, kdy se náročnost učiva zvyšuje, tzv. zaspí, ujede mu vlak a z nadaného dítěte se může stát průměrné“, konstatuje na rovinu Mgr. Ivana Vlková, proč se zkrátka opravdu nevyplatí potomka dopředu do něčeho tlačit.

ČAS NA ODKLAD?

I když si samozřejmě přejeme, aby právě naše zlatíčko nastoupilo do školy, kdy „má“, může se stát, že to prostě nedopadne a vhodnější bude tzv. odklad. Pokud si vy nebo učitelé ze školky nejste jistí stupněm školní zralosti, nebo vám to řeknou i u zápisu, nestyďte se a dítě ještě nechte rok „dozrávat“. V jakém případě se takový odklad doporučuje? „Nepodceňovala bych zralost emočně sociální, tam nelze nic uspěchat. Dítě má své tempo, tady jsou všechny pracovní listy a přípravné programy marné. Fyzická, somatická zralost, časté nemoci, slabá imunita, unavitelnost, soustavné spání po obědě... i ty mohou školní docházku velmi komplikovat. Hodně důležitá je řeč, pokud je váš potomek patlavý, bývá i tato nezralost důvodem k odkladu. Stejně jako nerovnoměrný vývoj v motorice a smyslovém

PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OČIMA PEDAGOGA,

MGR. JANY JOUZOVÉ ZE ZŠ CHELČICKÉHO, V PRAZE 3:

Kolik procent dětí před nástupem do školy umí psát a číst nebo jedno z toho? A je to vůbec dobře, pokud mají takový náskok?

Presné procentuální vyjádření nelze určit, záleží na tom, v jakém sociálním prostředí se škola nachází, ale obvykle umí částečně číst 1–3 děti ve třídě s 25 žáky. Ty, které čtou, bývají rády, když je paní učitelka zaměstnává činnostmi, jež ostatní ještě nezvládnou. Brzy se pak rozdíl srovnají, proto čtení před vstupem do první třídy nevidím jako problém. Nedobré by bylo učit ratolest číst doma, když o tuto činnost nejvíce zájem. Ve školním kolektivu se naučí vše hravou formou.

Jak vnímáte existenci přípravných „sešitů“ typu Předškolácký týdeníček... Je dobře, že se děti systematicky připravují na školní režim?

Materiály pro předškolní výchovu jsou schvalovány odborníky na danou problematiku a činnosti v mateřských školách mají u dětí nenásilnou formou nacvičit schopnost soustředění, postřehnout rozdíl ve tvarech, rozvíjejí jemnou motoriku... Práce s těmito publikacemi je pro dítě prospěšná.

Liší se míra připravenosti u kluků a holčiček, nebo toho při nástupu do školy umí zhruba stejně?

Rozdíly mezi chlapci a dívkami jsou. Kluci jsou obvykle hravější. Sebeobslužné činnosti zvládají s většími obtížemi. Vše je velmi individuální. Maminky by měly své děti každopádně vést k samostatnosti při činnostech, jako je oblékání, ukládání věcí na určené místo, hygieně, schopnosti vyjádřit své pocity nebo potřeby.

Co bývá pro děti při nástupu do školy největší potíží? V čem mají podle vás malí žáci největší mezery?

Problém bývá s uchopením psacích potřeb. Pastelky či tužky by mělo dítě držet v takzvaném špetkovém úchopu. Asi jako když solíme. Ruka se pak nedostává do křeče a nemusí se v průběhu první třídy odstraňovat zlovyk tzv. drápotivého držení. U dětí vystavených náporu nevhodných počítačových her je problém s agresivním chováním. Pro ty, jež nenavštěvují mateřskou školu, zase bývá potíž být bez rodičů. Často je fakt, že se musí o pozornost učitelky dělit s ostatními, zatěžuje a stresuje. Jsou unavenější i častěji nemocné. Hraje zde roli i to, že nebyl jejich imunitní systém „trénován“. Proto pro vstup do školy doporučuji kolektivní předškolní výchovu.

Na co se předškolní příprava zaměřuje naopak zbytečně moc?

Předškolní zařízení jsou na velmi vysoké úrovni. Což může být někdy paradoxně na škodu. Často bývá přeceňována výuka cizích jazyků na úkor rozvoje jazykové citlivosti v češtině. Pohádky, říkadla, básničky a písničky jsou pro kultivaci dětského vyjadřování nejdůležitější.

Jak náročné je pro pedagoga zvládnout třídu s rozdílným stupněm předškolní přípravy? A jak dlouho trvá, než se žáci „srovnají“?

Rozdíly v připravenosti dětí na školu jsou, vzhledem k tomu, že není poslední ročník mateřské školy povinný, velmi značné. Některé dohánějí své spolužáky i tři čtvrtiny roku. Jestliže je dítě natolik nepřipravené na první třídu, že pedagog spolu se školním psychologem shledá prospěšnější dodatečný odklad školní docházky, může se dokonce vrátit zpátky do školky. Pokud tento případ nastane, je nejlepší, stane-li se tak do konce listopadu.

vnímání, fluktuace pozornosti, přílišná hyperaktivita. Všichni dohromady (školka, rodiče, prarodiče...) by měli dítěti zajistit co nejzodpovědnější pocit, kdy bude zažívat úspěch a radost z toho, co mu jde. Pokud je na této cestě hodně překážek, zvažte, zvládne-li je, aniž by tím utrpělo jeho ego, sebevědomí, sebedůvěra. Narušíte-li tyto pilíře a základní kameny v životě vaší ratolesti už v předškolním věku, dáte jí do vínku nedůvěru ve vlastní schopnosti, a to se promítne v celém jejím životě. Máte před sebou to nejcennější – zvědavé dítě. Je jen na vás, jaké obzory mu s citlivou láskou pomůžete otevřít. A pokud

si s ním nevíte rady, podívejte se třeba na mé webové stránky, přijďte na konzultaci nebo se ptejte po odbornících v blízkosti bydliště a spolu s nimi připravte pro potomka předškolní rok plný her, které jej do školy připraví,“ uzavírá Mgr. Ivana Vlková. ■

MAMINČIN ODBORNÍK

Mgr. Ivana Vlková,

- speciální pedagog se zaměřením na předškolní vzdělávání, se soukromou praxí v Praze, www.predsokolnikipravka.cz